

HISTÒRIA DE LA LLENGUA

TEMA 5. EL SEGLE XX

Des del punt de vista lingüístic, aquest segle es considera un dels més destacats per a la llengua catalana, després dels segles XIV i XV, ja que hi ha una tasca important normativitzadora de la llengua, tot i que, també en segle XX, ha passat per períodes de foscor:

FETS DESTACATS DEL SEGLE XX, REFERENTS A LA LLENGUA CATALANA	
1906	1r Congrés Internacional de la Llengua Catalana
(1862 – 1932): Antoni M. Alcover – Ideòleg del 1r Congrés Internacional de la Llengua Catalana	
- Recopilador de diverses rondalles mallorquines (24 vol)	
Elaborador del <i>Diccionari Català – Valencià – Balear</i> , obra magna, acabada per Francesc de Borja Moll (10 vol)	
1907	Enric Prat de la Riba funda l'Institut d'Estudis Catalans
1911	Creació de la Secció Filològica de l'IEC
1914	Establiment de la Mancomunitat de Catalunya: creació de la Biblioteca de Catalunya
1913	Publicació de les normes ortogràfiques per Pompeu Fabra
1918	<i>Gramàtica catalana</i> de Pompeu Fabra
1931 1939	- Recuperació de l'oficialitat de la llengua catalana: escola en català, cooficialitat lingüística (aprovada per l'Estatut del 1932)
1932	<i>Diccionari general de la llengua catalana</i> de Pompeu Fabra
1940 1960	- Persecució de la llengua catalana: escriptors, polítics a l'exili (temps de silenci); modificació de noms de localitats; prohibició de l'ús de la llengua en qualsevol acte públic; prohibició de l'ensenyament del català a les escoles...
1956	<i>Gramàtica catalana</i> , de Pompeu Fabra (pòstuma)
1954 1956	- <i>Converses filològiques</i> , de Pompeu Fabra
1960	- Recuperació de la consciència nacional: Salvador Espriu; Pere Quart, entre

1979	d'altres. Apareixen noves editorials.
1961	Naixement de la Nova Cançó: Raimon, M. del Mar Bonet, Ovidi Montllor, Lluís Llach, Serrat...
1961 – 1965	Entitats de difusió de la llengua catalana: Rosa Sensat, Òmnium Cultural
1971	Creació de l'Assemblea de Catalunya que, entre altres coses, demanava l'ús oficial del català
1976	Naixement de l'Avui
1977	Congrés de la Cultura Catalana
1979	Estatut d'Autonomia, amb la cooficialitat del català; i reconeixement de l'existència de l'aranès (especial respecte i protecció)
1979 – 1982	La transició política cap a la democràcia, torna el català, ara també oficial a les Illes, i País Valencià.
1982	1a campanya de difusió del català: 'El català, cosa de tots'
1983	Naixement de Televisió de Catalunya i Catalunya Ràdio
1983	Llei de normalització lingüística a Catalunya i establiment de llengua vehicular de l'ensenyament
1983 - 2011	Des de la Secretaria de Política lingüística, renovació de la Llei de política lingüística (1996) i establiment dels certificats de coneixement de català
1990	Creació del CNL
1996	Llei de política lingüística, a Catalunya
1996	<i>Diccionari de la llengua catalana</i> , Institut d'Estudis Catalans L'IEC, en els darrers anys, ha treballat en diversos camps per tal d'establir rigorositat en la normativa de la llengua catalana.
Altres lingüistes que cal recordar	Joan Coromines: <i>Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana</i> , <i>Onomasticon Cataloniae</i> Francesc de Borja Moll: col·laborador del DCVB, <i>Gramàtica catalana</i> , referida especialment a les Illes Balears Sanchis Guarner: <i>Gramàtica valenciana</i> , <i>La llengua dels valencians</i> Enric Valor: <i>Curs mitjà de gramàtica catalana</i> Badia i Margarit: <i>Gramàtica catalana</i> , <i>Gramàtica històrica catalana</i> , teoria de la formació de la llengua catalana (dialectes constitutius i consecutius)

Joan Veny: *Els parlars catalans, Atlas del domini lingüístic català*

Joan Solà: *Estudis de sintaxi catalana, Qüestions controvertides de sintaxi catalana*

5.1. EL MODERNISME

El modernisme és un moviment social, cultural, literari i artístic que es dóna en la darrera dècada del segle XIX i en la primera del segle XX, a cavall entre la Renaixença i el Noucentisme. Es caracteritza per la voluntat d'impulsar la llengua i la cultura catalanes, tal i com havia predicat la Renaixença però amb diferències, moltes diferències, pel que fa al fons i a la forma.

Així mateix, el modernisme comporta molts canvis en la concepció de la creació literària, i, en tots els àmbits, s'associa a cosmopolitisme, europeisme i progrés.

Evolució del moviment

1. Campanya per la unificació ortogràfica. Difusió de les idees modernistes per mitjà de *L'Avens*.
2. Moviment burgès que implica contradiccions. Difícils relacions art-societat.
3. Vida breu del moviment.
4. Els primers anys del segle XX foren els de màxima producció. En destaquen: *Els sots feréstecs* (1901) de Raimon Casellas; *Solitud* (1905) de Víctor Català/Caterina Albert; *Josafat* (1906) de Prudenci Bertrana; *L'auca del senyor Esteve* (1907) de Santiago Rusinyol.

Dues línies d'actuació del moviment modernista:

1. Esteticista

Defensa del art per l'art. El materialisme i l'utilitarisme són els enemics de l'art real. Es pretén actualitzar la cultura catalana i sensibilitzar el gust de la gent.

2. Regeneracionista

Utilització de l'art i la cultura per canviar radicalment la societat. L'art com a arma ideològica al servei de la revolució.

→ **POESIA:** Es distingeixen dues etapes:

1. 1892-1900

Poesies (1895) de Joan Maragall.

Oracions (1898) de Santiago Rusinyol.

Altres autors importants: Emili Guanyavents, Jaume Massó i Torrents.

2. 1900-1911

Hi trobem dos grans grups:

a) Joan Maragall (Barcelona 1860-1911) – Teoria de la paraula viva

- 1a etapa (1892-1903) *Elogi de la paraula* (1903) i *Visions i cants* (1900).
Etapa de formació: *el compte Arnau* (1900-1906).
- 2a etapa (1904-1909) *Elogi de la poesia* (1907) i *Nausica* (1908-1910).

Altres partidaris d'una expressió pura i sincera de l'emotivitat de l'artista: Josep Lleonat, Francesc Pujols, Josep Pijoan...

b) Innovadors: poetes que connecten amb els moviments europeus més innovadors (preraphaelites, simbolistes i parnassians).

Preraphaelites: Defensaven el retorn a la bellesa pura i no contaminada, per superar la Revolució Industrial, la degradació del paisatge natural i la destrucció de l'individu: Alexandre de Riquer (1856-1920): *Un poema d'amor i Anyorances* (1902)

Simbolistes: Creien que l'art és el suport ideal per transmetre la bellesa espiritual.

Parnassians: Refusaven el sentimentalisme, el seu ideal era assolir la bellesa absoluta i pura. Jeroni Zanné (1873-1934): *Poesies* (1908) i *Ritmes* (1909).

→ **NARRATIVA**

Bases de la narrativa modernista:

- superació del naturalisme
- recerca de la compatibilitat entre extensió i intenció: ús de la prosa poètica
- simbolisme preraphaelita
- reflex de l'enfrontament individu-societat
- revisió del costumisme
- integració i derivació d'elements romàntics
- narrativa rural (dramas rurals)

Victor Català (Caterina Albert i Paradís) (l'Escala 1869-1966)

- 1a etapa (1901-1907) *El cant dels mesos, Quatre monòlegs, Dramas rurals, Solitud...*
- 2a etapa (1918-1930) *Un film, La Mare Balena, Marines...*
- 3a etapa (1946-1950) *Mosaic III, Impressions literàries sobre temes domèstics, Jubileu...*

→ TEATRE

El teatre modernista segueix els patrons del dramaturg belga Maeterlinck i pretén ser una mostra més de l'art total imposat per Wagner.

Santiago Rusiñol (1861 – 1931) fou el creador de les Festes Modernistes de Sitges, a partir de les quals entraren molts models europeus, imitats pels modernistes catalans. Algunes de les seves obres són: *L'alegria que passa* (1899), *Cigales i formigues* (1901), *L'auca del senyor Esteve* (1907), *L'héroe*.

Altres dramaturgs són: Adrià Gual, Joan Puig i Ferrater.

5.2. EL NOUCENTISME

Els canvis socials i econòmics viscuts arreu d'Europa arran de la Revolució Industrial impulsen el naixement d'un nou moviment de canvi a Catalunya. El noucentisme no neix únicament com a moviment estètic, sinó com a "moviment de voluntat": voluntat d'hegemonia i d'ordre. Hi havia un clar desig de modernització del país però sempre dins d'un ordre establert. És important remarcar que el noucentisme no és només un moviment estètic o artístic, tot i que l'art hi jugà un paper important. És un moviment eclèctic que acull diversos estils com poden ser el simbolisme o el realisme entre d'altres. Amb l'art es busca crear models, pautes de comportament social que permetin arribar a una acció reformista.

Eugeni d'Ors fou un dels principals impulsors del moviment i en creà el nom: **nou** fa referència al nou segle (1900) així com a l'oposició als moviments anteriors (vells). Així doncs, trobarem que els pilars del noucentisme, busquen la ruptura total amb els del modernisme i el Romanticisme. Es retorna al model grecoromà com a ideal d'ordre i bellesa. Els principis del noucentisme són:

- Raó i intel·lecte per sobre de sentiment i instint.
- Contenció i mesura contraposats a l'excés. La realitat passa davant del plaer.
- Ciutat davant de camp i natura.
- Laboriositat davant d'enginy.
- Funcionalisme en lloc de decorativisme.

Els principals representats del noucentisme van ser:

- Eugeni d'Ors (Xènius): *Glossari* (1906), *La Ben Plantada* (1911), *El nou Prometeu encadentat* (1920).
- Josep Carner: *Els fruits saborosos* (1906), *Auques i ventalls* (1914), *Nabí* (1941)...
- Guerau de Liost (Jaume Bofill i Mates): *Somnis* (1913), *Ofrena rural* (1927)...
- Josep M. Sagarra: *Vida privada*, *Vinyes verdes vora al mar*, i les seves obres de teatre

Cal destacar que el noucentisme, tal i com havia fet el modernisme, suposà un gran impuls per a la normalització de la llengua catalana com a llengua de cultura i de prestigi.

5.3. LES AVANTGUARDES

El període del 1918 al 1939, època d'entreguerres, correspon a un dels moments de plenitud artística d'Europa, alhora que suposa el naixement de l'art i la literatura moderns: les avantguardes. Serà ara, en un moment de crisi generalitzada, que sorgiran tot un seguit de moviments que buscaran trencar amb els moviments provinents de la primera dècada. L'impacte de la Primera Guerra Mundial és gran entre la població europea i evidencia la crisi de la burgesia com a classe dirigent. Per primera vegada, una nova classe social, el proletariat, s'alçarà i proposarà nous models socials alternatius al sistema burgès. D'aquí el doble caràcter del moviment d'avantguardes: moral i artístic.

El terme "moviments d'avantguarda" ja anticipa la pluralitat de manifestacions artístiques que inclourà; totes elles de vida breu i accelerada, mogudes, però, per uns mateixos ideals:

- desig de ruptura amb la tradició artística i els ideals burgesos;
- afany de recerca i experimentació;
- difusió immediata dels corrents estètics més enllà del país d'origen, arreu del continent europeu.

Els diferents moviments s'aniran succeint, contraposant-se els uns als altres, sempre buscant la innovació i el trencament amb l'anterior.

A Catalunya resulta difícil fer una història clara i coherent de la literatura avantguardista a causa de les contradiccions inherents a la naturalesa del moviment. Destacarem, però, les següents raons:

1. Quan s'iniciaren els moviments d'avantguarda al país dominava l'estètica noucentista fortament arrelada a les capes socials burgeses i amb suport institucional, la qual cosa dificultava la possibilitat d'implantar nous models literaris.

2. A diferència d'altres països, els grups avantguardistes catalans estaven poc cohesionats i formats per intel·lectuals amb importants divergències ideològiques. Sovint

s'organitzaven a l'entorn de revistes que mostraven l'eclectisme propi del moviment. De fet les iniciatives més interessants sorgiren d'un sol individu o bé de grups reduïdíssims.

3. Molts dels escriptors que començaren experimentant amb les noves tendències evolucionaren posteriorment cap a actituds més acostades a les de la literatura tradicional. Per a d'altres, l'avantguardisme no fou més que una moda passatgera que no tingué continuïtat o que alternaven amb escrits propis de l'ortodòxia literària.

Es pot dividir l'avantguardisme català en les tres etapes següents:

1a etapa: 1916-1924. Durant aquest període publicà tota la seva obra **Joan Salvat-Papasseit**: poemes, manifestos i articles en les revistes que ell dirigia (*Un enemic del poble*, *Troços* i *Arc-Voltaic*).

Aparegueren les primeres publicacions de Josep Vicenç Foix, Joaquim Folguera, Josep Maria Junoy, V. Solé de Sojo, etc. Es tractava d'una literatura emmarcada majoritàriament en el futurisme. L'any 1917 aparegueren els primers números de la revista *391*, dirigida, a Barcelona, per Francis Picabia, un dels homes més representatius del dadaisme. També s'inicià en aquest període l'ultraisme, un representant del qual fou Gabriel Alomar, que participà així mateix en altres tendències de l'avantguarda.

2a etapa: 1926-1930. Període que es caracteritza per la recepció del surrealisme francès a través de la revista *L'Amic de les Arts* que es publicà a Sitges entre els anys 1926 i 1929; dirigida per Josep Carbonell i Gené, comptava entre els seus col·laboradors amb Salvador Dalí, Sebastià Gasch, Lluís Montanyà, Joan Miró.

El 1928 es publicà el *Manifest groc*, signat per Dalí, Gasch i Montanyà.

3a etapa. La tercera etapa correspon a la represa de postguerra protagonitzada pel grup Dau al Set que publicà una revista del mateix nom entre 1948 i 1954.

5.4. DE LA POSTGUERRA AL SEGLE XXI

En aquest període, cal destacar la figura dels següents escriptors:

NARRATIVA	
Josep Pla	<i>El quadern gris, Homenots, entre altres</i>
Joan Fuster	Escriptor valencià, defensor de la unitat de la llengua catalana i de la cultura del País Valencià i Catalunya: <i>Nosaltres, els valencians</i>
NOVEL·LA PISCOLÒGICA (anys 20 – 30)	Carles Soldevila, Miquel Llor (<i>Laura a la ciutat dels sants</i>), Sebastià Juan Arbó (<i>Terres de l'Ebre</i>)
Mercè Rodoreda	<i>Aloma, La Plaça del diamant, Mirall trencat, Viatges i flors, Quanta, quanta guerra...</i>
Llorenç Villalonga	<i>Mort de dama, Bearn</i>
NARRADORS A L'EXILI (anys 40/50)	Pere Calders (<i>Cròniques de la veritat oculta</i>), Avel·lí Artís Gener 'Tísner', Joan Sales
DÈCADA DELS 60	Manuel de Pedrolo, M. Aurèlia Capmany, Joan Perucho
DÈCADA DELS 70 ALS NOSTRES DIES	Carme Riera, Jesús Moncada, Terenci Moix, Montserrat Roig, Jaume Cabré, Quim Monzó, Sergi Pàmies...

POESIA	
Salvador Espriu	<i>Cementiri de Sinera, La pell de brau</i>
Pere Quart	<i>Vacances pagades</i>
Joan Brossa	Elaboració de poemes objecte
Gabriel Ferrater	<i>Les dones i els dies</i>
Vicent Andrés	<i>Llibre de meravelles, Recomane tenebres</i>

Estellés	
Miquel Martí i Pol	<i>La fàbrica, Estimada Marta, Llibre d'absències...</i>
Altres poetes	Narcís Comadira, Francesc Parcerisas, M. Mercè Marçal...

TEATRE	
Joan Oliver	<i>Ball robot</i>
DÈCADA DELS 60	Teatre de l'absurd i teatre èpic. Destaca: <i>El retaule del flautista</i> , de Jordi Teixidor
DELS 70 ALS NOSTRES DIES	Josep M. Benet i Jornet, Sergi Belbel, Rodolf Sirera